

Párhuzamos válságkezelés a Reagan-adminisztrációban

Simon Eszter

1983 októberében az Egyesült Államoknak két akut válsággal is meg kellett küzdenie. Először a pattanásig feszült libanoni helyzetben 'békefenntartói' feladatokat ellátó amerikai tengerészgyalogosokról a Grenadán bekövetkezett hatalomátvétel vonta el Reagan elnök és tanácsadóinak figyelmét. Később a helyzet tovább bonyolódott, mert a Libanonban lévő tengerészgyalogosokat ért támadás arra készítette az amerikai vezetést, hogy egyszerre két krízisre is megoldást keressen. Bár a döntéshozók mindkét eseménnyel kapcsolatban felvetették a katonai megoldás lehetőségét, az Egyesült Államok végül elfogadta Grenadán a katonai rendezésre vonatkozó terveket, míg Libanonban a beavatkozás ellen döntött. Annak tudatában, hogy a Reagan-adminisztráció a békeközvetítés és a megállapodás végrehajtásában felvállalt ellenőrző szerepe akár az USA Közel-Kelet iránti megkülönböztetett figyelmét is jelenthette volna, Amerika végül nem torolta meg a tengerészgyalogosokat ért támadást. Ezzel szemben a karibi térség legtávolabbi pontján elhelyezkedő, egyedül szerezsendió termelésben elért vezető szerepével kitűnő, és mindössze százezer lakosú Grenadával kapcsolatban a Reagan-kormányzat a szigetet elfoglaló invázió mellett döntött. E látszólag meglepő döntések azonban jól magyarázhatóak Reagan elnök globális stratégiájának, a döntéshozókat leginkább foglalkoztató amerikai külpolitikai kudarcok (a vietnámi háború és az iráni túszválság), valamint a vállalandó kockázat tükrében. A külpolitikai stratégia gyakorlati alkalmazását érintő ellentétek, valamint a döntéshozók között fennálló és a döntési folyamat során megnyilvánult feszültség, rámutatnak azonban arra, hogy ezen döntések korán sem voltak előre 'lefutottak'. Ez utóbbit látszik megerősíteni az itt tárgyalt két válság egymásra gyakorolt hatása is.

A Reagan-adminisztráció külpolitikai irányelvei

Az 1980-as elnökválasztás során Ronald Reagan volt kaliforniai kormányzó kihasználta az Egyesült Államokban jelentkező enyhülés ellenes indulatokat. Kritizálta az 1970-es évek enyhülés jegyében tett külpolitikai lépéseit, mert véleménye szerint azok gyengítették az Egyesült Államok hatalmi pozícióját, teret engedve a Szovjetunió terjeszkedési

törekvéseinek.¹ Ennek megfelelően Reagan amellett kardoskodott, hogy meg kell fordítani az Egyesült Államok Szovjetunióhoz mért relatív ‘hanyatlását’; meg kell szabadulni a vietnámi kudarc eredményeképpen kialakult önkorlátozástól, amely akadályozta Amerikát hatalmának érvenyesítésében; vissza kell állítani az Egyesült Államok vezető szerepét a szabad világban; és mindennek érdekében fontossági sorrendet kell felállítani a világpolitikai célok között.² Reagan helytelenítette a hivatalban lévő elnök politikáját, mert úgy vélte, hogy Carter figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy a hidegháború még nem ért véget.³

Ronald Reagan nézetei megválasztása után sem változtak. Továbbra is az 1950-es évekre jellemző szigorú hidegháborús külpolitika mellett állt ki, és ismét a Truman-elvet, a dominó-elméletet, a világ bipoláris alapon való szerveződésébe vetett hitet és a globális feltartóztatást tette meg a hivatalos amerikai külpolitika alappillérjévé.⁴ Sőt ennél továbbmenve meghirdette a Reagan-doktrínaként ismertté vált alapelvet, amely – túltéve még az 1950-es években vallott hidegháborús nézeteken is – nem annyira a feltartóztatásra, mint inkább a kommunizmus visszaszorítására helyezte a hangsúlyt. Ahogyan azt Reagan kifejtette, a kommunizmus elleni harc az egész világra kiterjedő küzdelem, és ezért az USA-nak világszerte támogatnia kell minden antikommunista mozgalmat.⁵ Mindezzel összhangban 1982 decemberében megszületett a reagani stratégiát írásba foglaló nemzetbiztonsági dokumentum (*National Security Decision Directive 75*), amely 3 pontban határozta meg az Egyesült Államok feladatát: a Szovjetunió feltartóztatása és visszaszorítása, a Szovjetunió belüli nagyobb szabadság irányában végbemenő változások elősegítése a rendelkezésre álló – korlátozott – eszközökkel, és a szovjetekkel való tárgyalások fenntartása az USA érdekeit maximálisan figyelembe vevő szerződések megkötésének érdekében.⁶

Eszerint tehát a szovjetekre ismét, mint veszélyforrásra – ellenségre – kell tekinteni. Az elsődleges feladat a Szovjetunió elrettentése, de a konfrontációtól sem szabad visszariadni. Ennek érdekében a diplomáciai tárgyalásokat is csupán a konfrontáció egy módjaként kell kezelni. Így tehát az USA-nak az erő pozíciójából kell tárgyalnia, mindig szem előtt tartva azt

---

¹ MAGYARICS, Tamás. 2002. *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 417 (továbbiakban: MAGYARICS 2002); PATERSON, Thomas G. *Meeting the Communist Threat. Truman to Reagan*. New York és Oxford: Oxford University Press, 256. (továbbiakban: PATERSON 1988)

² BROWN, Seyom. 1983. *The Faces of Power: Constancy and Change in the United States Foreign Policy From Truman to Reagan*. New York: Columbia University Press, 567. (továbbiakban: BROWN 1983)

³ RUBIN, Barry. 1985. *Reagan Administration Policymaking and Central America*. In: *Central America: Anatomy of Conflict*. Szerkesztette: Leiken, Robert S. New York: Pergamon Press és Carnegie Endowment for International Peace, 301. (továbbiakban: RUBIN 1985)

⁴ MAGYARICS 2002, 417 és PATERSON 1988, 256.

⁵ MAGYARICS 2002, 360 és 422.

a tény, hogy a szovjet birodalom a forradalmi hatalom,⁷ amelynek egyetlen mozgatórugója a szocializmus terjesztése. Ennek megfelelően a szovjet terjeszkedés megállításában az Egyesült Államoknak elsősorban katonai erejére kell támaszkodnia,⁸ és ezért a legsürgetőbb feladat a Reagan-adminisztráció által vélt sebezhetőségi ablak (a szovjetek nukleáris paritásának eredménye) és a mobilitási szakadék (a szovjet rakétakilövő állások nagyobb mozgékonyasága) megszüntetése volt. A Reagan-adminisztráció 1,1 billió dollárra növelte a katonai kiadásokat, amelynek nagy részét a stratégiai arzenál fejlesztésére, valamint a gyors bevetésű erők felállítására költötte. Ez utóbbinak éppen úgy szerepet szántak az amerikai érdekek védelmében, mint az USA szavahihető szövetséges imázsának megteremtésében.⁹ Végül pedig e konfrontációs politika legfőbb veszélyét, az egy időben való túlzott katonai kötelezettségvállalást elkerülendő, az Egyesült Államoknak nem szabad hagynia magát belerángatni konfliktusokba: saját feladata megválogatni azokat a térségeket, ahol hajlandó harcra szállni. Ezen pontok kiválasztásánál lényeges szempont, hogy a Szovjetunióval ott kell felvenni a küzdelmet, ahol annak a legnagyobb károkat lehet okozni.¹⁰

Míg ezen stratégiai alapkérdésekben konszenzus uralkodott Reagan közvetlen tanácsadói, miniszterei és a Nemzetbiztonsági Tanács tagjai között, közelről sem mutatkozott egyetértés a külpolitikai elvek gyakorlati alkalmazásában. A regionális prioritások meghatározásában vitathatatlanul a keményvonalasok, mint például Jeane Kirkpatrick ENSZ nagykövet, és az 1982-ig védelmi miniszterként szolgáló Alexander Haig által hangoztatott vélemény volt a meghatározó, elsősorban annak köszönhetően, hogy maga Reagan elnök maga is a keményvonalasok közé tartozott.¹¹ Eszerint, az egyik legfontosabb területet az Egyesült Államok közvetlen szomszédságában fekvő Karib-térség és Közép-Amerika jelentette.¹² E területek kiemelt kezelése részben a földrajzi közelségnek és a hosszú távra visszatekintő latin-amerikai USA dominanciának volt köszönhető, de fokozta a

---

⁶ MAGYARICS 2002, 417. A dokumentum szövegét lásd: „U.S. Relations with the USSR. National Security Decision Directive Number 75.” 1999. In: Bailey, Norman A. (szerk.). *The Strategic Plan that Won the Cold War. National Security Decision Directive 75*. McLean, Virginia: The Potomac Foundation, 27-35.

⁷ A kifejezés a szovjet ideológiának nemzetközi rendszer felforgatásában való érdekelttségére utal.

⁸ BROWN 1983, 569.

⁹ BROWN 1983, 569-70. Lásd még MAGYARICS 2002, 417-8.

¹⁰ BROWN 1983, 569.

¹¹ BROWN 1983, 578.

¹² BROWN 1983, 573;

Szintén a héják közé tartozott Edwin Meese igazságügyi miniszter és William Clark nemzetbiztonsági tanácsadó. MAGYARICS 2002, 359.

Ezzel szemben kisebbségben maradt véleményével Caspar Weinberger védelmi miniszter, aki óvatosságra intett, attól tartva, hogy a karibi-térségben és Közép-Amerikában való esetleges katonai beavatkozás elvonná a rendelkezésre álló erőket az általa fontosabbnak vélt térségekből, mint például Nyugat-Európa, a Közel-Kelet vagy a Perzsa-öböl. A katonai megoldásokkal szembeni óvatosságában később gyakran szövetségesre talált az

döntéshozóknak a térség iránti érzékenységet az a tény is, hogy az elnök és közvetlen tanácsadóinak többsége előzőleg a kaliforniai politikai életben vállaltak aktív szerepet, ahol a latin-amerikai bevándorlók magas aránya miatta elengedhetetlen volt az USA-tól délre fekvő országokban zajló események naprakész követése.¹³

A Reagan-adminisztráció Latin-Amerika politikája

Reagan szerint Carter elnök Közép-Amerikával szemben folytatott politikája veszélyesen nagy teret engedett a szovjeteknek, illetve karibi szövetségesének – Kubának – ahhoz, hogy látványosan növeljék befolyásukat az USA közvetlen szomszédságában.¹⁴ Meg kell jegyezni, hogy a kommunizmus elleni harc tekintetében az Egyesült Államok pozíciójának megrendülése a Carter évek alatt nem feltétlenül volt téves elképzelés: az emberi jogok érvényre juttatása érdekében az USA meglehetősen hűvösen bánt a latin-amerikai jobboldali diktatúrákkal, amelyek korábban szövetségesek voltak a kommunizmus elleni küzdelemben. Az is igaz azonban, hogy négyéves terminusa vége felé Carter elnök már lépéseket tett, ha nem is a latin-amerikai kapcsolatok javítására, de legalább a térségben jelentkező kommunista veszély megfékezésére.¹⁵ Reagan elnök és tanácsadói számára azonban a Karib-térség különleges fontossággal bírt. Úgy tekintettek a Karib-tengerre, mintha az ‘Amerika tava’ lenne, újjáélesztve azt a Karib-tenger-képet, amelynek értelmében a szigetvilág nemcsak stratégiai egységet alkot Közép-Amerikával, de egyben létfontosságú terület is volt az Egyesült Államok nemzetbiztonságának garantálásában.¹⁶ Így mindennemű idegen nagyhatalmi jelenlét Közép-Amerikában és a Karib-térségben érzékenyen érintette az Egyesült Államokat.¹⁷

A USA majdnem 150 éves gazdasági, politikai és katonai befolyása lehetővé tette azt, hogy Közép-Amerikában és a Karib-térségben azonnal – még az újrafegyverkezés megvalósulása előtt – neki lehetett kezdeni a kommunizmus ellenes harcnak. A frontvonalban elsősorban két közép-amerikai ország, Nicaragua és El Salvador helyezkedett el. Az adminisztráció egyik első lépéseként felhatalmazta a CIA-t, hogy a nicaraguai sandinista

---

Egyesített Vezérkarban (főleg Latin Amerikával kapcsolatban) és a Haig távozása után George Shultz által vezetett Külügyminisztériumban. BROWN 1983, 578; RUBIN 1988, 303.

¹³ RUBIN 1985, 301.

¹⁴ BROWN 1983, 573.

¹⁵ Lásd például MOLINEU, Harold. 1990. *U.S. Policy Toward Latin America. From Regionalism to Globalism*. Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press, 155.

¹⁶ Közép-Amerikában és a karibi-szigetvilágban a kommunista veszély elhárításának nemzetbiztonsági fontosságát deklarálta Ronald Reagan például 1983. március 10-én. RUBIN 1985, 310.

¹⁷ VERTZBERGER, Yaacov Y.I. 1998. *Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions*. Stanford: Stanford University Press, 15; PATERSON 1988, 10 és 269.

rezsim ellen harcoló kontrákat felfegyverezze, illetve hogy az Egyesült Államok területén kiképezze őket. El Salvadorban pedig az USA a népszerűtlen Duarte-kormányt támogatta a nicaraguai és kubai fegyverszállítványokkal ellátott baloldali gerillákkal szemben. Így tehát a CIA feladata lett az is, hogy a salvadori gerillák forrásait elvágja.¹⁸ A salvadori akció annak az 1981. február 23-án kiadott külügyminisztériumi dokumentum következménye volt, amelyben az Egyesült Államok a salvadori gerilláktól elkobzott iratokkal kívánta bizonyítani a gerillák nicaraguai, kubai, sőt szovjet kapcsolatait.¹⁹

Ez a dokumentum azonban nemcsak El Salvadort érintette, hanem részletezte a Közép-Amerikában és Karib-térségben lehetséges cselekvési alternatívákat is. Míg a tárgyalásos rendezést vagy merőben elutasította vagy csak félszívvel támogatta a Reagan-kormányzat, a katonai beavatkozás semmilyen válfaját nem zárta ki. Bár kívánatos volt a helyzet titkos CIA-akciók során való rendezése, olyan tervek is születtek, mint Nicaragua és El Salvador tengeri blokád alá vétele. Az elnök emellett nem volt hajlandó teljesen kizárni egy amerikai katonai beavatkozás lehetőségét sem,²⁰ sőt politikai és gazdasági téren is lépéseket tett az Egyesült Államok. Reagan elnök 1982-ben bejelentette a Karib-térség kezdeményezést (*Caribbean Basin Initiative*). Ez a mini Marshall-terv a kereskedelem és a magántőke segítségével szándékozott gyógyírt találni a Karib-térség gazdasági problémáira. Célja az volt, hogy a szabad piacgazdaság támogatásával tartóztassa fel a szovjet–kubai terjeszkedést.²¹

A Reagan-kormányzat és a Közel-Kelet

A Reagan-kormányzat hasonló magatartást tanúsított a fontossági sorrendben valamivel hátrább rangsorolt Közel-Kelettel szemben is. A hidegháború kezdete óta Amerika három párhuzamos célt próbált megvalósítani a térségben. Először is, az USA a zsidó állam kikiáltása óta szövetségeseként támogatta Izraelt. Másodszor megpróbálta megtalálni azt a politikai megoldást, amellyel biztosítani tudta a térség olajkészletéhez való hozzáférést. Végül ellen kívánt állni a szovjetek regionális terjeszkedésének, amelyre kezdetben a gyarmatbirodalmak felbomlása miatt kialakult hatalmi vákuum, később pedig a regionális instabilitás és ellentétek kínáltak lehetőséget.²² A három cél közötti rangsorban az 1980-as évek elején az Egyesült Államok a harmadikat tartotta a legfontosabbnak. Ahogy Haig

---

¹⁸ BROWN 1983, 575; MAGYARICS 2002, 360-1.

¹⁹ BROWN 1983, 573-5.

²⁰ BROWN 1983, 573-5; RUBIN 1985, 302-3.

²¹ MOLINEAU 1990, 30. Azonban a Kongresszus az egyes közép-amerikai árukra kivetett importvámokkal korán kudarcra ítélte ezt a kezdeményezést. MAGYARICS 2002, 360.

külügyminiszter fogalmazott, a perzsa-öböli olajkészletekhez való hozzáférés biztosításával az USA legjobb esetben is csak a két világhatalom közötti világméretű küzdelem keretein belül szándékozott foglalkozni.²³

Az 1980-as évek receptje a Szovjetunió elleni küzdelemben csak intenzitásában különbözött a korábban e térségben folytatott amerikai politikától. Az olajkészletekhez való hozzáférés biztosítása érdekében korábban az Egyesült Államok Izrael-barát politikáját azzal próbálta ellensúlyozni, hogy a mérsékelt arab államokkal is megpróbált baráti viszonyt kialakítani.²⁴ A kommunizmus elleni küzdelemben szintén egy laza nyugat-barát szövetség kialakítása volt a cél. Ennek keretében az USA növelni szándékozott az olyan nyugat-barát közel-keleti országoknak nyújtott katonai és gazdasági segélyeket, mint Egyiptom, Omán, vagy Szaúd-Arábia. Bár Izrael megmaradt stratégiai szövetségese, súlya e bilateralizmuson alapuló szövetségi rendszerben – még ha időlegesen is – valamelyest háttérbe szorult. Mi több, az Egyesült Államoknak békés rendezés iránti szándéka is megmaradt, hiszen az amerikaiak úgy vélekedtek, hogyha a regionális ellentéteket sikerül tárgyalások útján megoldani, az csökkenthetné a szovjet terjeszkedés esélyét. 1982 februárjában a regionális fegyverkezés megállításának realitásáról beszélve Reagan elnök úgy fogalmazott, hogy annak egyetlen alternatívája a Carter elnök által megkezdett úton való továbbhaladás, vagyis a közel-keleti konfliktus békés megoldása lehet, mert ebben az esetben a térség „minden országában a fegyverkezés csak a Közel-Keletet érő olyan külső fenyegetésekkel szemben való védekezés lenne, mint amelyet a Szovjetunió jelent.”²⁵ Az USA addig sem hátrált meg a térségbeli beavatkozástól, amíg a békés rendezésre lehetősége nyílt volna: 1981 augusztusában a tradicionálisan a térségben szolgáló hatodik flotta légi harcra bocsátkozott líbiai vadászgépekkel, illetve egy többnemzetiségű alakulat részeseként felügyelte a Sínai-félszigetről való izraeli kivonulást, amelyre az 1978-as Camp David-i megállapodás értelmében került sor.²⁶

---

²² LAWSON, Fred. 1984. „The Reagan Administration in the Middle East.” In: *Merip Reports, No. 128, The Deadly Connection: Reagan and the Middle East*, 28 (továbbiakban: LAWSON 1984); az Egyesült Államok és szorosabban a Reagan-kormányzat Közel-Kelet politikájáról lásd még MAGYARICS 2002, 366-82.

²³ BROWN 1983, 568, 577; REAGAN, Ronald. 1990. *An American Life: The Autobiography*. New York: Simon and Schuster, 410, 418.

²⁴ MAGYARICS 2002, 366.

²⁵ LAWSON 1984, 29

²⁶ LAWSON 1984, 29.

Válság Grenadán

A Bishop-kormány hatalomra jutása és bukása

1983. október 25-én az Egyesült Államok a vietnámi háború óta először kezdett nagyszabású katonai akcióba, mégpedig Grenadában. Ez az egykori brit gyarmat a függetlenedés első lépéseként 1967-től elnyerte a politikai önkormányzás jogát és hét évvel később a Brit Nemzetközösség tagjaként teljes függetlenségre tett szert. A remélt demokrácia azonban sohasem bontakozott ki teljesen, és 1983-ra Grenada már a kifejezetten problémás államok közé tartozott. Az 1967-es első szabad választásokon a Grenadai Egyesített Munkáspárt (*Grenadian United Labour Party*) és annak vezetője – Sir Eric Gairy – győzedelmeskedett. Gairy a súlyos gazdasági problémák közepette két eszközzel – a korrupció bátorításával és a demokrácia megnyirbálásával – próbálta megőrizni hatalmát. Demokrácia-ellenes lépéseivel azonban mindössze a baloldali Új Jewel Mozgalommal (*New Jewel Movement* – NJM) szimpatizáló fiatal munkanélküli értelmiségiekből és szakemberekből álló ellenzék összefogását és radikalizálódását sikerült elérnie. 1976-ban Gairy külföldi tartózkodását kihasználva, az NJM puccsot hajtott végre. Bár kezdetben az emberi jogok tiszteletben tartását és valódi demokráciát ígértek, hamarosan felfüggesztették az alkotmányt, betiltották a demokratikus intézményeket és egypártrendszer hoztak létre. 1983-ra a Maurice Bishop vezette kormány kezdeti gazdasági sikerei és ezzel együtt a forradalmi nemzeti kormány népszerűsége is leáldozóban volt, amelynek eredményeképpen kiélesedtek az NJM-en belüli ellentétek, szembeállítva egymással a pragmatikusabb gondolkodású Bishop miniszterelnököt és a Bernard Coard vezette keményvonalas csoportosulást. Egy kompromisszumos megoldásnak köszönhetően – ami a Bishop és Coard közti hatalommegosztáshoz vezetett – szeptemberre rendeződni tűntek a párton belüli ellentétek. 1983. október 12-én azonban kelet-európai, szovjet és kubai körútjáról való hazaérkezésekor Bishopot kizárták a pártból és házi őrizet alá helyezték, mert nem tagadta azon vádakot, miszerint olyan híreket terjesztett, hogy Coard az ő meggyilkolását tervezi. A Bishop menesztésének hírére kitört zavargások azt mutatták, hogy a kommunistának tartott Coarddal szemben még élvezte a grenadaiak támogatását. Október 19-én Bishop a lakosság segítségével kiszabadult, és követőivel megpróbált elfoglalni egy katonai támaszpontot, de hamar megadásra kényszerült. Még aznap délután kettőkor Maurice Bishopot és kormányának hozzá hű tagjait kivégezték. Október 20-án a Coard által bábként mozgatott Austin tábornok vezette Forradalmi Katonai Tanács vette át a hatalmat.²⁷

---

²⁷ VERTZBERGER 1998, 172-3; WILLIAMS, Gary. 1997. „Prelude to an Intervention. Grenada 1983.” *Latin American Studies* 29. évf. 1. kötet, 136-44. (továbbiakban: WILLIAMS 1997)

Kezdeti amerikai reakciók

A Gairy-rezsim bukása után az Egyesült Államok óvatosan, de pozitívan reagált a grenadai változásokra. A Bishoppal kapcsolatos hiányos ismeretek és az Eric Gairyvel szembeni növekvő amerikai elégedetlenség arra ösztönözte Carter elnököt, hogy ismerje el az 1976-ban hatalomra került Bishop-kormányt. Amikor azonban egyértelművé vált, hogy Bishop nem hajlandó demokratikus kereteken belül kormányozni, illetve hogy a kommunista Kubával közelebbi kapcsolatot kíván kialakítani, csökkent a Bishop iránti kezdeti amerikai lelkesedés. Az 1981 januárjában hatalomra kerülő Ronald Reagan elődjénél is jobban aggasztották a grenadai események. Mindez oda vezetett, hogy a Reagan-kormányzat nem akkreditált nagykövetet a karibi országba, és gondoskodott arról, hogy a Karib-térség Kezdeményezés pénzügyi forrásaiból Grenada ne részesedhessen. Továbbá az Egyesült Államok nem fogadta kitörő örömmel azt a bejelentést, miszerint Grenada nagy nemzetközi repülőtér építésébe kezd. Csak tovább növelte az amerikaiak aggodalmát, hogy az építkezésen számos kubai munkás vett részt, és hogy szokatlanul hosszú – több, mint 3000 méteres – kifutópálya építését tervezték. Az amerikaiak azt gyanították, hogy ez utóbbira szovjet és kubai vadászgépek fogadásához van szükség.²⁸

A Reagan-kormányzat nemcsak politikai lépésekkel és a térségben tartott rendszeres katonai gyakorlatokkal, de retorikájával is igyekezett megfélemlíteni a grenadai kormányt. Az adminisztráció Latin-Amerika politikájával összhangban, erős kommunista-ellenesség jellemezte a Grenadával és a Bishop-rezsimmel kapcsolatos megnyilvánulásokat. Először is 1982 áprilisában az elnök úgy fogalmazott, hogy Grenada *„magán hordja a szovjet-kubai védjegyet és a jövőben meg fogja kísérelni szomszédjait is megfertőzni ezzel a vírussal.”*²⁹ Majd később, 1983 márciusában az amerikai nemzetbiztonsági kockázatként értékelt kifutópályáról szólva Reagan elnök úgy nyilatkozott, hogy a kifutópálya Grenada *„szovjet-kubai militarizálására tett kísérlet része”,* vagyis egyértelmű jele *„a kommunizmus regionális terjeszkedésének.”*³⁰ Vagyis az USA nem úgy tekintett Grenadára, mint egy apró, visszamaradott és érdektelen szigetre, amelynek új, bár baloldali kormánya van, hanem mint *„egy olyan eseménysorozat fontos láncszemére, amelyet ha [az USA] enged továbbfolytatódni, létfontosságú amerikai érdekeket veszélyeztethet.”*³¹

²⁸ BECK, Robert J. 1993. *The Grenada Invasion. Politics, Law, and Foreign Policy Decisionmaking*. Boulder: Westview Press, 25-7. (továbbiakban BECK 1993)

²⁹ WILLIAMS 1997, 134; BECK 1993 29.

³⁰ BECK 1993, 30.

³¹ VERTZBERGER 1993, 177

Tény, hogy olyan jelekből, mint a kifutópálya hossza, a projekt kubai finanszírozása és a kubai munkások jelenléte, valamint Grenada szovjet blokk melletti ENSZ szavazatai az Egyesült Államok teljesen logikusan következtethetett Grenada kommunista országok felé való közeledéséhez. Mindazonáltal a Reagan adminisztráció antikommunista szemlélete nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az amerikaiak elutasították Bishop magyarázatát, miszerint a repülőtér átépítésére a turizmus fellendítése miatt volt szükség. Más hasonlóan kis karibi országok is építettek a grenadai repülőtér paramétereivel megegyező repülőteret valóban turisztikai céllal, de az nem váltotta ki az Egyesült Államok aggodalmát. Az amerikaiak azt sem vették figyelembe, hogy a repülőtér építését csak 20%-ban finanszírozta Kuba. A beruházás további költségeit amerikai, brit és európai cégek biztosították.³² Mi több, az USA alig rendelkezett a fent említettél több információval Grenadával kapcsolatban: az amerikai vezetés csupán a technikai hírszerzés eredményeire támaszkodhatott, de nem voltak megbízható kémei Grenadán annak köszönhetően, hogy a CIA takarékoskodásra kényszerült azután, hogy Carter elnök átszervezte és karcsúsította a szervezetet.³³ Sőt azáltal, hogy az USA nem akkreditált nagykövetet Grenadába, csak a barbadosi nagykövet révén juthatott volna hasznos információkhoz, aki azonban felettesei utasítása ellenére sem volt hajlandó szóba állni a Bishop-rezsimmel.³⁴ Kellett tehát némi szerencse ahhoz, hogy az amerikai értékelés utólag helyesnek bizonyuljon. Az invázió során elkobozott dokumentumok alátámasztották a kommunista kapcsolatot: Grenada mind Észak-Koreával, mind pedig Kubával kötött kölcsönös segítségnyújtási egyezményt.³⁵

Az amerikai megfélemlítés kezdetben nem vezetett eredményre: Grenada hasonlóan kemény szavakkal vágott vissza az Egyesült Államoknak azzal vádolva az USA-t, hogy az el kívánja foglalni a szigetországot. Hamarosan azonban a grenadaiak kommunizmus iránti alacsony fokú szimpátiája, valamint a kormányzó elitben támadt ideológiai ellentétek és az NJM radikális baloldala felől érkező, Bishop hatalmát ért fenyegetések meghátrálásra kényszerítették a miniszterelnököt. 1983 nyarán tett washingtoni látogatása során Bishop meglepően engedékenynek bizonyult. Hajlandónak mutatkozott elfogadni a grenadai-amerikai kapcsolatok javításához támasztott feltételeket – a demokrácia megteremtését, az Amerika-ellenes propaganda leállítását és a nemzetközi politikában minimálisan elvárt el nem

---

³² BECK 1993, 30 és 48 (144-es lábjegyzet).

³³ BECK 1993, 92-3.

³⁴ SHULTZ, George. 1993. *Turmoil and Triumph. My Years as Secretary of State*. New York: Charles Scribner's Sons, 329 (továbbiakban: SHULTZ 1993); WEINBERGER 1990, 181-2.

³⁵ BECK 1993, 62; MENGES, Constantine C. 1988. *Inside the National Security Council. The True Story of the Making and Unmaking of Reagan's Foreign Policy*. New York: Simon and Schuster, 89. (továbbiakban: MENGES 1988)

kötelezettséget. És bár Bishop látogatása némileg csökkentette a két ország közti feszültséget, további közeledés nem történt, mivel Bishop belpolitikai problémái nem tették lehetővé az Egyesült Államok által szabott feltételek megvalósítását.³⁶

A krízis elmélyülése és invázió

Grenada állandó jelleggel 1983. október 13-ától került fel a Külügyminisztérium által vezetett Tárcaközi Csoportnak (Restricted Interagency Group – IG) és a Nemzetbiztonsági Tanács napirendjére, ekkor még csak elővigyázatosságból. A szigeten tartózkodó mintegy ezer amerikai állampolgár – közülük 600 ott tanuló egyetemista – biztonságáért érzett aggodalmat már első nap a kommunizmus ellenes globális küzdelem tükrében szemlélték a döntéshozók. Constantine Menges, a Nemzetbiztonsági Tanács egyik Latin-Amerika szakértője úgy vélte, hogy az amerikai polgárok azért vannak veszélyben, mert egy olyan bizonytalan politikai helyzet kellős közepére kerültek, amelynek során Kuba, illetve a Kuba-barát Bishop-támogatók küzdenek a szovjet-barát Bernard Coarddal és szimpatizánsaival. Ennek eredményeképpen október 13-án – hat nappal Bishop meggyilkolása előtt – Menges az javasolta, hogy az USA ne csak az amerikai polgárok evakuálására törekedjen, hanem a grenadai demokrácia helyreállítására is.³⁷ Menges javaslata kezdetben nem aratott nagy népszerűséget elsősorban azért, mert az amerikai döntéshozók többsége Mengestől eltérően értelmezte a kommunista veszélyt: nem annyira a szovjet beavatkozás miatt aggódtak, hanem a kubai jelenlét aggasztotta őket attól tartva, hogy az esetleg egy „második Kuba” létrehozásához vezethet.³⁸

Menges október 17-én a Védelmi Minisztérium munkatársaival folytatott megbeszélés során megismételte az amerikai invázióra vonatkozó elképzeléseit. Úgy érvelt, hogy a grenadai demokrácia helyreállítása pozitív hatással lenne az egész régió számára, mert demoralizálná a közép-amerikai kommunistákat. A külügyminisztérium munkatársai kételyekkel fogadták Menges érveit és azt tanácsolták neki, hogyha meg szeretné őrizni az állását, akkor jobban teszi, ha megfelelkezik az invázió tervéről, hiszen egy ilyen terv megvalósulásának nemcsak „semmilyen esélye sincs ebben az adminisztrációban,” de Menges közvetlen főnöke, a Nemzetbiztonsági Tanács frissen kinevezett vezetője, Bud McFarlane biztosan nem fogadna kedvezően egy ilyen javaslatot.³⁹ Némi támogatásra csak

---

³⁶ WILLIAMS 1997, 134-5. Lásd még SHULTZ 1993, 324-5.

³⁷ BECK 1993, 59 és 72 (19-es lábjegyzet); WILLIAMS 1997, 144.

³⁸ WILLIAMS 1997, 149, 152; VERTZBERGER 1998, 187.

³⁹ WILLIAMS 1997, 151.

Oliver North ezredestől számíthatott, ám Ő is pesszimista volt a terv megvalósulásával kapcsolatban.⁴⁰

E vélekedésekkel összhangban október 14-től a Külügyminisztérium is csupán egyetlen katonai jellegű cselekvési tervvel foglalkozott: ez az amerikai állampolgárok evakuálására irányult, vagyis a terv szerint az USA tartózkodott volna a grenadai hatalmi küzdelemben való beavatkozástól. Egy ilyen akciónak a valószínűsége óráról órára nőtt, mivel a békés rendezési javaslatok meglehetősen kevés esélyt kaptak az amerikai vezetéstől. Egy október 26-án adott interjúban Caspar Weinberger védelmi miniszter nem tagadta a riporter azon kijelentését, hogy az Egyesült Államok nem merítette ki az összes rendelkezésre álló diplomáciai lehetőséget, mielőtt a katonai megoldás mellett döntött volna.⁴¹ Erre utal a Vezérkari Főnökök Egyesített Tanácsának (*Joint Chiefs of Staff* – JCS) a további katonai előkészületek megkezdésével kapcsolatos tiltakozása is: azzal érveltek, hogy még rendelkezésre állnak békés megoldási lehetőségek is.⁴² Mindez nem azt jelenti azonban, hogy semmiféle kísérlet sem történt a békés rendezésre: az USA október 18-án megbeszéléseket kezdeményezett a Coard-rezsimmel az amerikai diákok biztonságának garantálásáért. Ennek jegyében az amerikaiak két lehetőséget vetettek fel: állampolgáraik békés úton való kimenekítését kérték, de hajlandóak lettek volna a diákok biztonságáért vállalt grenadai garancia elfogadására is. Grenada nem sokat késlekedett a válasszal, amelyben biztosította az USA-t, hogy „*a jelenlegi grenadai helyzet semmilyen módon nem veszélyezteti az amerikai állampolgárok érdekeit.*”⁴³ Némileg meglepő módon a Reagan-adminisztráció mindezt a biztonsági garanciák egyértelmű megtagadásaként értelmezte. Az amerikaiak túl magas elvárásokat támasztottak Grenadával szemben, százszázalékos garanciát kérve.⁴⁴ Ez nem véletlen, hiszen az amerikai vezetők emlékezetében még túlságosan is élénken élt az iráni túszválság, ezért fontosnak tartották egy újabb túszdráma megelőzését.⁴⁵ Ám a Grenadán uralkodó kaotikus állapotok közepette egyetlen kormány sem lett volna képes ezen elvárásokat teljesíteni. Csökkentette az adott garancia értékét az is, hogy Coard politikai elkötelezettsége negatív irányba befolyásolta szavahihetőségét.

Így Bishop október 19-i meggyilkolását követően egyre inkább a katonai megoldás irányába tolódott el az amerikai döntéshozók preferenciája. Sőt az idő múlásával egyre

---

⁴⁰ MENGES 1988, 63; WILLIAMS 1997, 147.

⁴¹ WEINBERGER, Caspar. 1990. *Fighting for Peace: Seven Critical Years in the Pentagon*. New York: Warner Books, 128.

⁴² BECK 1993, 98; WILLIAMS 1997, 151.

⁴³ BECK 1993, 102; WILLIAMS 1997, 154.

⁴⁴ SHULTZ 1993.

⁴⁵ Lásd például VERZBERGER 1998, 185 és 192.

kevésbé idegenkedtek egy evakuációnál nagyobb méretű katonai akciótól, amelyben nyilván szerepet játszott az ez irányú lobbizás megerősödése, hiszen ekkorra már nem Constantine Menges volt az egyetlen, aki a szigetország inváziója mellett szállt síkra. Október 17-én a barbadosi miniszterelnök, Tom Adams Menges érvelésével szinte azonos indokokkal fordult az Egyesült Államokhoz hangot adva azon véleményének, hogy a Grenadán kialakult helyzet nagyszerű lehetőséget jelent a Karib-térségbeli szovjet jelenlét visszaszorítására.⁴⁶ Mindenekelőtt azonban a katonai beavatkozás lehetősége került elsősorban előtérbe, mert az elnök maga is ezt az alternatívát támogatta: a döntéshozatali folyamat mindegy egyes kritikus pontján az aktív cselekvés politikája mellett kötelezte el magát.⁴⁷ Bár George Shultz külügyminiszter ezt azzal indokolta, hogy az elnök nem nézhette tétlenül, hogy amerikai állampolgárok élete veszélyben forogjon,⁴⁸ valójában azonban a döntéshozói preferenciáknak az invázió irányában történt elmozdulását nehezen lehetne a szigeten tartózkodó amerikaiak iránti aggodalommal magyarázni. Amennyiben az amerikaiak biztonsága lett volna a döntő tényező, egy egyszerű evakuációs hadművelet is elegendő lett volna. További kétségeket vet fel a diákok fontosságával kapcsolatban az invázió lebonyolítása is: az első amerikai diákcsoportot csak az invázió második napján mentették ki, és voltak olyanok, akiket csak a negyedik napon. Mindez egy 24–96 órás időszakot eredményezett, amelynek során a megtámadott grenadai kormány könnyen túszul ejthette volna a diákokat, mintegy javítva az amerikaiakkal szembeni tárgyalás esélyeit.⁴⁹

Hogy valójában mi is készítette az amerikaiakat az invázió melletti döntésre, az nem teljesen egyértelmű. A JCS bizonyosan játszott némi szerepet ebben azzal, hogy amikor a katonai beavatkozást ellenző álláspontjukat az elnök felülbírálta, a katonai vezetés biztonságosabbnak ítélte egy nagyobb volumenű akciót.⁵⁰ Mindez összhangban volt az adminisztráció tagjai által a vietnámi kudarcból levont tanulsággal is – vagyis, hogy nem szabad lehetetlen politikai korlátokat szabni egy katonai akciónak és nem szabad tétovázni az amerikai katonai potenciál kiaknázásával.⁵¹ Ugyanezen okból Weinberger védelmi miniszter utasította a katonai vezetést, hogy duplázzák meg az általuk a bevetéshez szükségesnek ítélt katonai erő létszámát.⁵² Ennél is jelentősebb tényezőnek bizonyult, hogy egyrészt McFarlane

---

⁴⁶ BECK 1993, 98.

⁴⁷ Lásd például SHULTZ 1993, 327.

⁴⁸ SHULTZ 1993, 328.

⁴⁹ BECK 1993, 33.

⁵⁰ WILLIAMS 1997, 169.

⁵¹ PATERSON 1988, 257-9.

⁵² WEINBERGER 1990, 108-9.

a várakozással ellentétben nem utasította el kategorikusan Menges javaslatát,⁵³ és másrészt, hogy az idő múlásával legfontosabb döntéshozók egyre inkább Menges-éhez hasonló véleménynek adtak hangot. George Shultz külügyminiszter például arra figyelmeztette kollégáit, hogy gondoljanak a kommunizmus elleni küzdelem egy másik színterére, Suriname-ra is. Reményei szerint egy esetleges beavatkozás Grenadán a megfelelő üzenetet – és pedig a Kubával ápolt szoros kapcsolatok feladását – jelenthette volna a suriname-i diktátornak.⁵⁴ Beosztottja, Lawrence Eagleburger azt remélte, hogy az üzenet célba talál Nicaraguában és Salvadorban is. Eagleburger a beavatkozás mellett hozta fel az iráni túszválság miatt a döntéshozókra nehezedő nyomást is, vagyis hogy az Egyesült Államoknak nem szabad haboznia vagy meghátrálnia saját állampolgárai védelmét illetően, mert egy meghátrálás potenciálisan helytelen üzenet lenne szövetségesei felé: hiszen ha saját polgáraiért sem hajlandó kockázatot vállalni, akkor aligha várható el, hogy más országok védelmében tegye ezt meg.⁵⁵ Végezetül Menges döntőnek ítélte azt a tényt, hogy az általában a diplomáciai rendezés mellett kardoskodó külügyminisztérium vezetői ezúttal az amerikai beavatkozást szorgalmazták.⁵⁶

De volt néhány tény, ami az invázió ellen szólt. Akármekkora is volt az USA katonai potenciálja, valós erejét a gyorsreagálású egységei tették ki. Ám ezen egységek jelentős részét már lekötötte a libanoni misszióban való részvétel.⁵⁷ Meg kell azonban jegyezni, hogy mindez inkább csak megnehezítette a megfelelő csapatok kiállítását, és alig veszélyeztette egy beavatkozás egyébként majdnem biztost katonai sikerét. Továbbá egy esetleges invázió tovább súlyosbíthatta volna az elnök és a Kongresszus között amúgy is problémás viszonyt. A Képviselőház, a vietnámi háború tanulságát abban látta, hogy óvakodni kell mindenféle külföldi katonai beavatkozástól, és ezért különösen ellenségesen viszonyult Reagan elnök agresszív külpolitikájához. Így a tervezett invázió hírének kiszivárogtatása megköthette volna az elnök kezét a katonai megoldásokat illetően. Részben ez volt az oka annak, hogy az invázió kezdetéig az elnök szigorú titoktartást rendelt el.⁵⁸ Még így is komoly belpolitikai kockázatot vállalt az elnök azzal, hogy a katonai beavatkozás mellett döntött. Amint egyik beosztottja figyelmeztette, egy esetleges invázió – egy jelentéktelenül kis ország megtámadása – kemény kritikát és komoly politikai veszteséget vonzhat maga után.⁵⁹ Azt, hogy végül Grenada

---

⁵³ MENGES 1988, 64.

⁵⁴ SHULTZ 1993, 328.

⁵⁵ BECK 1993, 106.

⁵⁶ MENGES 1988, 74.

⁵⁷ WEINBERGER 1990, 109

⁵⁸ REAGAN 1990, 451.

⁵⁹ BECK 1993, 134.

sikertörténet lett, és megmentette az elnököt a belpolitikai veszteségektől Ronald Reagan jelentős részben egy Grenadáról hazaérkező diáknak köszönhetően, aki a helikopterből kiszállva a TV élő adásában lehajolt és megcsókolta az anyaföldet.⁶⁰

Mi több, az akció jogi helyzete is kétséges volt. Márpedig, ha nem is játszott végül döntő szerepet, egy legitim beavatkozás mind otthon, mind külföldön jobban eladhatóvá tette volna az akciót. A Reagan-kormányzat elsősorban az akció belpolitikai legitimitásának lehetőségeivel foglalkozott. Alkotmányjogi szempontból elsősorban a háborús felhatalmazási törvény jelenthetett problémát. Ennek értelmében az elnöknek kongresszusi felhatalmazásra volt szüksége, hogyha hatvan napon túl akart amerikai csapatokat küldeni külföldre. Bár a háborús felhatalmazási törvény október 21-én és 22-én is napirendre került, a döntéshozók végül úgy ítélték meg, hogy az akció még a hatvan napos időkorláton belül be fog fejeződni. Így is történt: az Egyesült Államok december 15-ére kivonta harcoló alakulatait Grenadából.⁶¹ Ezen túlmenően, egy esetleges invázió otthoni fogadtatásában fontos tényező lehetett az, hogy vajon maguk a grenadaiak hogyan fogadják az amerikai inváziót. E faktor fontosságát szintén a vietnámi háború helyezte előtérbe: vagyis fontos volt, hogy egy beavatkozás során a célország lakossága támogassa a megmentésükre készült tervet. Ebben a kérdésben Reagan elnök és tanácsadói elfogadták a karibi országok később helyesnek bizonyult prognózisát, hogy a Grenada lakossága örömmel fogadja majd a Coard féle rezsimtől őket megszabadító amerikaiakat.⁶²

A nemzetközi jog betartása és ezzel az akció nemzetközi legitimitásának *ex ante* megteremtése már mostohább sorsra volt ítélve. Tény, hogy több megbeszélésen, így a RIG október 22-i ülésén is szóba került e téma valamint, hogy a Külügyminisztérium jogászai 72 órás megfeszített munkával próbálták megalapozni egy az evakuációnál nagyobb méretű beavatkozás törvényes voltát. Sőt, a Kelet-Karibi Államok Szervezete (*Organization of Eastern Caribbean States* - OECS) beavatkozásra való felkérését is elég fontosnak vélték ahhoz, hogy Reagan elnököt október 22-én éjszaka felébresszék a karibi országok ez irányú döntésének hírével. Mindez azonban csupán arra utal, hogy az Egyesült Államok szívesebben vett részt egy multilaterális akcióban, bár külső kérés nélkül is hajlandó lett volna beavatkozni.⁶³ Mi több, az OECS felkérés nem teljesen legális voltáról is nagyvonalúan megfeledkezett az amerikai vezetés: a szervezet alapszabálya előírta, hogy minden tagország

---

⁶⁰ E gesztus jelentőségét maguk a döntéshozók is felismerték. Lásd SPEAKES, Larry. 1988. *Speaking Out. The Reagan Presidency from Inside the White House*. New York: Charles' Scribner's Sons, 159-60.

⁶¹ MENGES 1988, 78; BECK 1993, 134.

⁶² VERTZBERGER 1998, 185. A CBS televízió 1983 novemberi közvéleménykutatása szerint Grenada lakosságának 92 százaléka támogatta a beavatkozást. MENGES 1988, 88.

pozitív szavazata szükséges az OECS döntésekhez, a hét tagország közül azonban csupán hat szavazat eredményeképpen született meg az OECS-felkérés. A hetedik tagot, Grenadát meg sem hívták a szavazásra.⁶⁴ Az esetlegesen nagyobb legitimitást biztosító szervezetek, mint az Amerikai Államok Szervezete vagy az ENSZ hozzájárulását nem is várta az USA. Az utóbbira amúgy is úgy tekintett a Reagan-kormányzat, mint az amerikai érdekekkel szemben ellenséges szervezetre. És bár az USA utólag mindent megtett, hogy bizonyítsa igazát, valójában nem létezett olyan jogi norma, amellyel egy evakuációnál nagyobb méretű beavatkozást alá lehetett volna támasztani. Azt az amerikaiak egyik érve – sem egy regionális szervezet felkérése, sem az állampolgári biztonságáért érzett felelősség, sem pedig az önvédelem – sem indokolta.⁶⁵ Így tehát az Egyesült Államok egy invázió melletti döntéssel nem tehetett mást, mint hogy szembenézett a negatív nemzetközi visszhanggal.

A katonai siker biztos tudatában Reagan elnök azonban hajlandó volt vállalni a felsorolt kockázatokat, bízva abban, hogy a győzelem (bel)politikailag is gyümölcsöző lesz. Miután az elnök jelezte beosztottjai felé, hogy hajlandó elfogadni az OECS felkérését, október 22-én délelőtt a Nemzetbiztonsági Tanács az ezzel kapcsolatos nemzetbiztonsági utasítás szövegét vitatta meg. A georgiai Augustában egy előre 'lekött' programon tartózkodó Reagan, Shultz és McFarlane telefonkonferencián kapcsolódott be a Nemzetbiztonsági Tanács fehér házi értekezletébe, amelynek során Bush alelnök kérdésére az elnök megerősítette, hogy a Menges által fogalmazott dokumentumban foglalt mindhárom céllal egyetért. Vagyis jóváhagyta, hogy a küldetés céljai közt nem csupán „az amerikai állampolgárok biztonságának garantálása” szerepelt, hanem „a demokratikus kormányzás helyreállítása” és a „a Grenadán történő jelenlegi és jövőbeni kubai beavatkozás megszüntetése” is helyet kapott.⁶⁶

Csakhamogy október 23-án a libanoni mészárlás híre megkérdőjelezte, hogy az elnök hajlandó-e aláírni az előző nap elfogadott dokumentumot. Sokan – köztük Tip O'Neill a Képviselőház elnöke is – úgy hitték, hogy a grenadai beavatkozással Reagan elnök a Libanonban elszenvedett kudarc és a 241 tengerészgyalogos halálát próbálta meg egy népszerűség-növelő akcióval ellensúlyozni. Mint láthattuk azonban a grenadai invázióról szóló döntés a libanoni válság akuttá válása előtt történt, és az akció politikai fogadtatása sem volt biztos. Mi több aligha lehetett volna egy katonai akciót alig két nap alatt az elejétől

---

⁶³ Lásd például MENGES 1988, 75.

⁶⁴ WATERS, Maurice. 1986. „The Invasion of Grenada, 1983 and the Collapse of Legal Norms” *Journal of Peace Research* 23. évf. 3. szám, 234. (továbbiakban: WATERS 1986)

⁶⁵ A részletes jogi érvelés megtalálható BECK 1993, 213-5 és WATERS 1986.

⁶⁶ BECK 1993, 134.

megszervezni. A valóságban az Egyesült Államok már október 20-án megtette a szükséges lépéseket és a Karib-tenger felé irányította azokat az egységeket, amelyeknek a Bejrútban szolgáló csapatokat kellett volna leváltania.⁶⁷ Mi több, a döntéshozók nem lehetőségként, hanem akadályként értékelték a közel-keleti mészárlást, amely esetleg megköthette volna az elnök kezét, hiszen kérdésessé vált, hogy ennyi áldozat után bölcs dolog-e olyan akcióba kezdeni, amely további amerikai veszteségekhez vezethet.⁶⁸ Október 23-a nagyrészt tehát azzal telt, hogy a libanoni események hatását értékelték a döntéshozók. Végül az elnök tett pontot e találgatásokra. A libanoni válságstábbal tartott értekezletről megérkezve, még egyszer meghallgatta beosztottjai álláspontját, és úgy döntött, „*hogya a döntés helyes volt tegnap, akkor ma is az*”, és ellátta kézjegyével az előző nap elfogadott nemzetbiztonsági utasítást.⁶⁹ Ennek megfelelően október 26-án amerikai csapatok szálltak partra, napok alatt elfoglalták a szigetet, és ezzel véget vetettek Austin tábornok és Bernard Coard hatalmának.

Válság Libanonban

A libanoni polgárháború és előzményei

Libanon évszázadok óta a Közel-Keleten domináló erős, szunnita államok elől menekülő népcsoportok tradicionális célállomása volt. Mindez erősen meghatározta az ország lakosságának összetételét, amelyet különböző keresztény – görög katolikus, görög ortodox és maronita –, valamint muzulmán – drúz, szunnita és síita – csoportok alkottak. A 16. században még muzulmán irányítás alatt lévő ország a 19. század végére már egyértelműen keresztény többségű ország volt. Időközben az uralkodó család is a maronita katolicizmus követője lett, és ez – a számszerű többséggel együtt – keresztény színezetűt adott a sokvallású Libanonnak. Ezzel párhuzamosan az ország politikai rendszere nyitott maradt a kisebbségek számára, lehetőséget adva nekik a hatalomban való részvételre. Az ‘ország’ 1861-ben francia közbenjárásra az Ottomán birodalom autonóm provinciája lett. Az első világháború alatt Libanon elvesztette autonómiáját, a háború után pedig francia mandátum területté vált. Szíriai területek Libanonhoz csatolásával 1920-ban a franciák létrehozták nagy ‘Libanont’. Az újonnan létrehozott állam legitimitását nemcsak Szíria, hanem egyes libanoni vallási-etnikai csoportok is megkérdőjelezték. Mi több, a területi növekedés következtében

---

⁶⁷ BECK 1993, 105.

⁶⁸ Lásd például BECK 1993, 148.

⁶⁹ BECK 1993, 109.

megkérdőjeleződött az ország keresztény többsége is, amelynek eredményeképpen egyes muzulmán csoportok vezető szerepet követeltek a politikai életben.

A második világháború végén kompromisszumos megoldásként egy kis keresztény többséggel rendelkező politikai rendszert hoztak létre, amely az erős központi kormányzaton és a különböző vallási-etnikai népcsoportok együttműködésén alapult. Nem elég, hogy a kompromisszum eredményeképpen bizonytalan egyensúly alakult ki, egyes muzulmán csoportok elutasították magát az 1943-as kompromisszumot is. Tovább bonyolította a helyzetet, hogy bár a legfontosabb törésvonal a keresztény és a muzulmán vallási ellentét mentén húzódott, súlyos nézetkülönbségek alakultak ki e csoportokon belül is. Mi több, az 1940-es évektől kezdődően a libanoni politikai rendszerre kedvezőtlen hatással voltak még olyan ideológiai áramlatok, mint az arab nacionalizmus vagy a kommunizmus, de meg kellett küzdeniük a befolyását kiterjeszteni szándékozó Szíria, Egyiptom és Szovjetunió részéről érkező kihívásokkal is.

Eltekintve néhány kisebb válságtól, mint az 1958-as rövid polgárháború, amely rámutatott a radikalizálódó csoportok térnyerésének véres következményeire, a libanoni politikai intézmények mintegy harminc éven át életképesnek bizonyultak. Összetartó erőnek bizonyult még a főváros – Bejrút –, amely virágzó kereskedelmi központ volt, és amely kiemelkedő kereskedelmi szerepét csak békében tudta betölteni. Az 1970-es évek elején azonban kulminálódtak a kialakult instabil egyensúlyra negatívan ható erők. Először is a belpolitikai válság megerősödése a központi hatalom gyengülésével járt együtt. Másodszor az 1967-es arab–izraeli háború eredményeként nagy számú palesztin menekült érkezett izraeli területekről Libanonba. A menekültekkel együtt az egész palesztin vezetés is Libanonba tette át székhelyét, és a menekült táborokban élő palesztinokat megszervezve átvette az ellenőrzést Libanon egyes területei fölött, valamint libanoni állásaiból izraeli célpontokat bombázott. Ennek eredményeként Izrael is az események szereplőjévé vált: nemcsak a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) távozását követelte, hanem gátat kívánt szabni a biztonságukat veszélyeztető régi ellenlábás Szíria libanoni hatalmi törekvéseinek is. Szíria már jóval Izrael előtt részesévé vált a libanoni politikai küzdelmeknek. A belpolitikai konfliktus kiéleződésével egyre erősebb szíriai befolyás alá került az ország vezetése, míg 1976 áprilisában Szíria katonailag is bevonult Libanonba. A küzdelemben gyorsan változó koalíciók alakultak ki a libanoni belpolitikai csoportok és a külföldi beavatkozók között: például Szíria rövid összefogás után szakított maronita szövetségeseivel és inkább a PFSZ-szel való szorosabb együttműködést választotta, amelynek következtében a maroniták viszont számíthattak Izrael támogatására. 1976-ban a szír fegyveres intervenció során azonban Szíria,

amely leginkább akkor tudta befolyását megőrizni, ha egyetlen csoportosulás sem tett szert domináns szerepre, már a küzdelemben felülkerekedni látszó PFSZ ellen lépett fel.⁷⁰

Az első amerikai beavatkozás

A Reagan-adminisztráció munkatársainak nem voltak illúziói a közel-keleti békefolyamat folytatásával kapcsolatban, ennek ellenére az elnök – elődeihez hasonlóan – megpróbálkozott a regionális béke tető alá hozásával. Már a béketárgyalások előfeltételének, egy állandó tűzszünetnek a megteremtése is nehézségekbe ütközött azonban azután, hogy Szíria Izrael északi részét szintén veszélyeztető föld-levegő rakétákat telepített Libanonba, és a PFSZ nemcsak folytatta azt észak-izraeli célpontok bombázását, hanem rendszertelenül be is tört izraeli területekre. Válaszreakcióként a határmenti területeken izraeli kommandók harcba bocsátkoztak az ország területét veszélyeztető ellenséggel. Mi több, az amerikaiak olyan információ birtokába jutottak, amely szerint Izrael Libanon megtámadását tervezte. A nagyobb válságot megelőzendő Reagan elnök a veterán diplomatát, Philip Habibot bízta meg azzal, hogy érje el a feleknél egy tűzszüneti terv elfogadását. Habib 1981 júniusáig tető alá hozta a megállapodást, amely apróbb megszakításokkal egy éven át kitartott. Még a közel-keleti arab országok körében növekvő Izrael-ellenes hangulatot is túlélte azt követően, hogy 1981 júliusában Izrael lebombázott egy iraki atomerőművet. A feszültséget tovább növelte az a tény, hogy Izrael bejelentette a Szíriától a hatnapos háború során elfoglalt Golán-fennsík annektálását. A kiélesedő ellentéteket tovább szította az Izraellel való békekötés miatt az Arab Ligából kiközösített Anwar Sadat egyiptomi elnök meggyilkolása is. Mindennek ellenére Izrael tartotta magát a Camp David-i megállapodáshoz és 1982 áprilisában – amerikai és egyéb országok által felállított ENSZ-békefenntartók ellenőrzése mellett – kivonult a Sínai-félszigetről.⁷¹

Csak hogy eközben Izrael és különösen annak keményvonalas hadügyminisztere, Ariel Sharon már a lehetőséget kereste Libanon megtámadására. A zsidó állam meglehetősen tágan értelmezte a Habib által tető alá hozott tűzszünet azon kitételét, hogy az addig van hatályban, amíg a PFSZ támadást nem indít Izrael ellen. Izrael szerint a tűzszünet végét jelentette minden Izraelt vagy izraelit érő palesztin támadás a világ bármely pontján. Miután a radikálisabb palesztin szervezet, Abu Nidal Izrael londoni nagykövetének meggyilkolásával üzenetet küldött a PFSZ mérsékeltabb politikát folytató vezetőjének, Jasszer Arafatnak, 1982. június 4-

---

⁷⁰ RABINOVICH, Itamar. 1985. *The War for Lebanon. 1970-1985*. Ithaca and London: Cornell University Press, 18-29; WEINBERGER 1990, 135-43; INBAR, Efraim. 1991. „Great Power Mediation: The USA and the May 1983 Israeli-Lebanese Agreement.” *Journal of Peace Research* 28. évf. 1. szám 73-5.

én Izrael megtámadta Libanont. A kezdetben hangoztatottakkal ellentétben nemcsak az Izrael biztonságát garantáló határmenti területeket foglalta el, hanem harcba bocsátkozott és legyőzte a Bekaa-völgyben állomásozó szíriai erőket és egyenesen Bejrútig haladt előre, ahol bombázás alá vette a város palesztinok által lakott negyedeit.⁷²

A bombázásokat Bejrútban átélő Philip Habib már június 6-i táviratában kérte Reagan elnöktől, hogy a PFSZ Bejrútból történő kivonulását előkészítő amerikai csapatokat küldjön Libanonba. Ám ekkor még az elnök elutasította ezt a megoldást. Az amerikai vezetést két hónappal később a szünni nem akaró bombázások és a meglehetősen hatásos médiatudósítások készítették arra, hogy elgondolkodjon az esetleges amerikai beavatkozásról. Közvetlen munkatársa, Michael Deaver ösztönzésére és a George Shultz külügyminiszterrel való rövid értekezés után az elnök telefonon követelte Begin izraeli miniszterelnöktől a bombázások leállítását, amelynek Izrael eleget tett. Bár Menachem Begin már Reagan hívása előtt utasította a kormány korábbi felhatalmazását alaposan túllépő Sharon hadügyminisztert a bombázások beszüntetésére, az amerikai vezetés a pozitív izraeli reakciót saját befolyásának tulajdonítva,⁷³ újult erővel vetette magát a libanoni probléma megoldásába. Az USA annál is inkább kihasználta az adódó lehetőséget, mert már 1978-ban elkötelezte magát egy független Libanon mellett, időt és pénzt áldozva a libanoni hadsereg kiképzésére és felszerelésére.⁷⁴ Csakhogy az 1982-es izraeli támadás után világossá vált, hogy Libanon szuverenitása, amely garantálhatta volna Izrael biztonságát is, csak úgy teremthető meg, ha a palesztinok elhagyják az országot. A béketeremtés keretében az amerikai csapatok bevetése ismét napirendre került.⁷⁵

Egy ilyen javaslat ismét felszínre hozta az amerikai adminisztráción belüli nézetkülönbségeket, amelyek a Közel-Kelet kapcsán különösen erőteljesen jelentkeztek. Bár a közel-keleti stratégiai koalíció fontosságát mindkét oldal elismerte, a Haig külügyminiszter által vezetett csoportosulás úgy vélte, hogy a mérsékelt arab államok felé való közeledés fontos ugyan, de a stratégiai koalícióban Izraelnek kell vezető szerepet játszania. A Weinberger védelmi miniszter nevével fémjelzett ellenlábasként viszont sokkal kevésbé vallottak Izrael-barát nézeteket. Véleményük szerint elsősorban Szaúd-Arábiának kellett volna nagyobb szerepet szánni és nem látták szükségesnek Izrael bevonását a közel-keleti

---

⁷¹ REAGAN 1990, 416-21.

⁷² REAGAN 1990, 422.

⁷³ SPIEGEL, Steven L. 1985 *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan*. Chicago és London: University of Chicago Press, 417. (továbbiakban: SPIEGEL 1985)

⁷⁴ WEINBERGER 1990, 142.

⁷⁵ WILLS, David C. 2003. *The First War on Terrorism: Counter-Terrorism Policy during the Reagan Administrations*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.

szovjetellenes koalícióba.⁷⁶ Reagan elnök, aki inkább osztotta Haig véleményét, de jobb viszonyban volt Weinbergerrel, egyszerre próbált mindkét félnek igazat adni. Ennek következtében nem alakult ki egységes külpolitikai irányvonal, bár kezdetben tűnt, a Weinberger által vezetett csoportosulásnak sikerült felülkerekednie. Azok után, hogy Külügyminisztérium élére Haig helyett kinevezett George Shultz inkább Weinberger véleményét osztotta, úgy tűnt nézeteik hosszú távon is a hivatalos amerikai külpolitikává válhatnak.

Egy rövid békésebb időszak után azonban a libanoni béketeremtés kérdése újra kiélezte a helyzetet, és ekkor Shultz már nem Weingergert támogatta. Egyrészt Shultz, Kirkpatrick és Eagleburger, valamint az 1983. október közepén William Clarkot a Nemzetbiztonsági Tanács élén váltó McFarlane nemcsak Izrael vezető szerepe mellett foglalt állást, de úgy látta, hogy ennek megfelelően kemény kézzel kell bánni Izrael ellenségével, Szíriával. Ezzel szemben Weinberger, a JCS és a Külügyminisztérium Közel-Kelettel foglalkozó diplomatái elleneztek az Izraellel való kapcsolat szorosabbra fűzését, a katonai beavatkozást és a Szíriával való konfrontációt.⁷⁷ Így tehát Shultz és Clark támogatta Habib javaslatának alappillért, vagyis amerikai csapatok küldését, remélve, hogy ezek nemzetközi békefenntartó feladatokat látnak majd el. A Nemzetbiztonsági Tanács szintén támogatta az elképzelést, bár a tengerészgyalogosokat inkább a már Grenada kapcsán is felmerült érv, az Egyesült Államok hitelességének megteremtése érdekében szerették volna a térségben látni. Úgy vélte, hogy az USA mint nagyhatalom hatalmas katonai potenciállal rendelkezett, *„amelyet ha nem használunk ilyen helyzetben akkor az USA csupán egy impotens ország.”*⁷⁸

Ezzel ellentétben a katonai vezetés – a vietnámi tapasztalatokat szem előtt tartva – ellenezte a csapatok küldését, mert azok jövőbeni feladata nem volt egyértelmű. Úgy érveltek, hogy a „hadsereg szereti, ha megmondják neki, hogy kire kell lőni.”⁷⁹ Amikor az elnök úgy döntött, hogy egy, a franciákkal és az olaszokkal alakított többnemzetiségű erő keretében az Egyesült Államok csapatokat küld a térségbe, a JCS sikeresen küzdött a tengerészgyalogosok feladatának legszűkebben való meghatározására. Feladatuk az időközben Philip Habib által létrehozott megállapodás végrehajtásának ellenőrzése volt. A megegyezés keretében a PFSZ hajlandó volt kivonulni Bejrútból egy, az Egyesült Államok által adott garancia fejében, amelynek értelmében a kivonulást ellenőrző francia, olasz, és amerikai csapatok garantálják a Bejrútban maradt palesztin nők és gyerekek biztonságát. Jóllehet Habib azt kérte, hogy a

---

⁷⁶ SPIEGEL 1985, 401.

⁷⁷ SPIEGEL 1985, 403-4.

⁷⁸ WILLS 2003, 51.

tengerészgyalogosok küldetése hatvan napra szóljon, a katonai vezetés elérte, hogy azt harminc napra csökkentsék és a Habib által elképzelt feladatoknak csak egy részét, a repülőter és a kikötő ellenőrzését engedélyezték számukra. Kilenc nappal a PFSZ kivonulása után és 14 nappal a harminc napos küldetés vége előtt Weinberger úgy ítélte meg, hogy a tengerészgyalogosok teljesítették feladatukat és kivonta őket a térségből.⁸⁰

A második amerikai csapatküldés

A sikeres palesztin kivonulás után a Reagan-adminisztráció a diplomáciai megoldás mellett döntött, remélve, hogy ki tudja használni a Libanonban beállt viszonylagos nyugalmat. Reagan elnök 1982. szeptember elején nyilvánosságra hozta a közel-keleti rendezéssel kapcsolatos hosszú távú elképzelését. A terv elismerte a palesztinok nagyobb önrendelkezés iránti követelését anélkül, hogy az Izrael számára elfogadhatatlan független palesztin állam megteremtésére javaslatot tett volna. Vagyis jordán ellenőrzés mellett a palesztinok önkormányzatot nyertek volna a Jordán folyó bal partján.⁸¹ Két héttel később azonban az USA által támogatott megválasztott libanoni elnököt, Bashir Gemayelt meggyilkolták, és ez minden térségbeli rendezési tervet kútba döntött. Gemayelre nemcsak az Egyesült Államok számított az erős libanoni központi kormányzat megteremtésében, de Izrael is kulcsfontosságú szerep szánt személyének: azt remélte, hogy Gemayel elnöksége alatt tető alá lehet hozni a két ország közötti békeszerződést. Korábban bejelentett szándékával ellentétben a felerősödő libanoni polgárháborús küzdelmek és a keletkezett hatalmi vákuum eredményeképpen Izrael bevonult Bejrútba és a falangisták segítségével több, mint 700, a szatilai és sabrai menekült táborokban élő palesztin nőt és gyereket gyilkolt meg.⁸²

Ez súlyos presztízsveszteség volt az Egyesült Államok számára, amely a korábbiakban ígéretet tett a palesztin vezetésnek, hogy gondoskodik a Bejrútban maradó palesztinok biztonságáról és arról, hogy Izrael nem vonul be a városba. A presztízsveszteség mellett úgy tűnik, az amerikai döntéshozókat a mézárítások is sokkolták. Mi több, az amerikai vezetésből többen egyetértettek azzal a francia véleménnyel, hogy ha a Védelmi Minisztérium nem vonja ki a határidő előtt az amerikai katonákat, akkor mindez nem következik be. Az amerikai vezetésnek az a része, amely szívesen küldött amerikai csapatokat külföldre, ha másért nem, hát azért, hogy ezzel adjon nyomatékot a diplomáciai erőfeszítéseknek, egy meglehetősen

---

⁷⁹ WILLS 2003, 51.

⁸⁰ WILLS 2003, 51-2.

⁸¹ WILLS 2003, 52-3.

⁸² WILLS 2003, 53; SPIEGEL 1985, 422.

merész tervvel állt elő.⁸³ Amellett érveltek, hogy „*az elnöknek meg kell kockáztatnia nagy létszámú [...] csapat küldését a térségbe.*” A Nemzetbiztonsági Tanács úgy vélte, hogy a független Libanon megteremtése érdekében a csapatküldéssel párhuzamosan ultimátumot kellene adni mind Izraelnek, mind pedig Szíriának, hogy azonnal vonuljanak ki Libanonból. Mi több, a Nemzetbiztonsági Tanács kérésére a Pentagon még olyan tervet is készített, amelynek keretében az Egyesült Államok 63.000 katonát küldött volna Libanonba azért, hogy lefegyverezze a libanoni milíciákat, biztosítsa a kikötőket és a határokat, és elfoglalja az Izrael és Szíria által ellenőrzött területeket. Ezek a radikális elképzelések azonban megbuktak, ám nem elsősorban a védelmi miniszter és a katonai vezetés rosszallása miatt, hanem azért, mert attól félve, hogy egy ilyen nagyszabású tervet nem támogatna a Kongresszus, Shultz a tervet ellenző Pentagon mellé állt.⁸⁴

A Weinbergerék azonban azt már nem tudták elérni, hogy az USA egyáltalán ne küldjön csapatokat egy újabb nemzetközi kontingens keretein belül. A csapatküldést ellenzők úgy vélték, hogy az USA semmi pozitívra nem számíthat egy kisebb csapat küldése esetén sem, sőt akár egy újabb Vietnámmal találhatja magát szembe, egyrészt mert a térség robbanásra kész puskaporos hordó volt, ahol az USA adott esetben egy szélesebb háborúba is belekeveredhetett. Másrészt úgy vélték, hogy mivel a tengerészgyalogosok feladata – „*megteremtsek jelenlétüket*” és „*olyan helyzetet alakítsanak ki, amely lehetővé teszi, hogy a libanoni fegyveres erők átvegyék Bejrút felett az ellenőrzést*” – homályos volt és eredményessége sem volt mérhető, az Egyesült Államok akár hosszú távon is kénytelen lesz csapatokat állomásoztatni a térségben, növelve ezzel az elsőként megfogalmazott aggodalom bekövetkeztének valószínűségét. Érveik talán hatásosnak bizonyultak volna, ha az amerikai döntéshozók egy része nem érez büntudatot, és Weinberger a korai kivonulás miatt nem szenved presztízvesztést.

Az adott körülmények között azonban az elnök kötelességének érezte, hogy az Egyesült Államok csapatokat küldjön Libanonba. Az amerikai erők számára kijelölt feladat és az ehhez készített utasítás valójában békefenntartó státuszt adott a csapatoknak, akik csak könnyebb fegyverzettel rendelkeztek, és csupán önvédelemből avatkozhattak be. És bár a csapatküldéssel párhuzamosan az USA elkötelezte magát a szír és izraeli csapatok kivonásának gyors megvalósítása mellett, a Libanonba küldött tengerészgyalogosoknak megérkezésük után még nyolc hónapot kellett várniuk arra, hogy végrehajtható megállapodás

---

⁸³ WEINBERGER 1990, 151.

⁸⁴ WILLS 2003, 52.

szülessen.⁸⁵ Az 1983. május 17-i megállapodás Libanon és Izrael között csupán Shultz külügyminiszter ingadiplomáciájának eredményeképpen jött létre. Ennek keretén belül Libanon elkötelezte magát a két ország közötti békés rendezés mellett, amiért cserébe Izrael beleegyezett a csapatok kivonásába azzal a kitéttel, hogy csak akkor köteles kivonulni, amennyiben Szíria is kivonul.⁸⁶ Csakhogy az USA kihagyta Szíriát az egész rendezési tervből részben talán azért, mert – helyesen – úgy ítélték, hogy Szíria nem lesz hajlandó semmilyen megállapodás megkötésére. De szerepet játszott ebben az is, hogy az USA Szíriát – a palesztinokhoz hasonlóan – elsősorban szovjet bábnak – ellenségnek – tekintette.⁸⁷ Volt azért a szírek megítélésében annyi igazság, hogy Szíria az izraeli csapatok libanoni bevonulásával szenvedett súlyos veszteségeket nagyméretű szovjet fegyverszállítmányok segítségével képes volt rendkívül rövid időn belül ellensúlyozni.⁸⁸ Az amerikai helyzetértékelés problémája inkább abban rejlett, hogy az Egyesült Államok még 1983 októberében is elsősorban a kommunizmus elleni küzdelem szemszögéből látta a közel-keleti kérdést, és nem volt hajlandó beismerni, hogy a konfliktus elsősorban helyi ellentéteken nyugszik, amelyek legfeljebb lehetőséget adnak a szovjeteknek, hogy a ‘zavarosban halásszanak’.⁸⁹ Ennek megfelelően Ronald Reagan például egy rádióbeszédben úgy jellemezte az amerikai beavatkozást, mint ami „*azt volt hivatott megakadályozni, hogy a Közel-Keletet beolvasszák a szovjet blokkba.*”⁹⁰

A várakozásoknak megfelelően Szíria visszautasította a csapatai kivonására tett felkérést, amivel a békefenntartói feladatok végett a térségben tartózkodó amerikai csapatok jelenléte is okafogyottá vált, hiszen nem volt képes a külföldi csapatok kivonásának feltételeit sem megteremteni, sem ellenőrizni.⁹¹ Sőt Szíriának sikerült megteremtenie egy olyan libanoni szunnita, keresztény és drúz koalíciót, amely Libanonon belülről kérdőjelezte meg a megállapodást, és amely hatásosan ásta alá a libanoni kormány hatalmát.⁹² Bár a szíriai kivonulás hiányában Izrael nem volt köteles elhagyni Libanont, belpolitikai problémái miatt Izrael mégis a kivonulás mellett döntött,⁹³ amely teljesen kiszolgáltatottá tette a repülőter védelmét ellátó amerikai csapatokat, mivel az összeomlás szélén álló libanoni kormány csapatai nem voltak képesek elfoglalni az izraeli hadsereg által szabadon hagyott Shouf

---

⁸⁵ INBAR 1991, 75; WEINBERGER 1990, 152.

⁸⁶ INBAR 1991, 80.

⁸⁷ INBAR 1991, 73; REAGAN 1990, 409.

⁸⁸ SHULTZ 1993, 233; INBAR 1991, 76.

⁸⁹ SPIEGEL 1985, 402.

⁹⁰ LAWSON 1984, 32. Lásd még SHULTZ 1990, 225-6.

⁹¹ WEINBERGER 1990, 156.

⁹² INBAR 1991, 81; SPIEGEL 1985, 425.

⁹³ SPIEGEL 1985, 426.

hegységet, lehetővé téve, hogy a szíriai támogatást élvező milíciák az izraeli csapatok helyét átvéve kitűnő pozíciót foglaljanak el a tengerészgyalogosok megtámadására.⁹⁴ Mi több, miután az amerikai csapatok a libanoni kormány oldalán nyíltan beavatkoztak a polgárháborús küzdelmekbe, ők is állandó bombázás és orvlövészek célpontjává váltak.⁹⁵ Ráadásul az USA nagykövetség 1983. áprilisi – iráni és (talán) szír – bombázását az amerikaiak mindenféle megtorlás nélkül hagyták, mert nem voltak egészen biztosak abban, hogy Szíria és az immár hozzá hasonlóan Libanon bekebelezésére törekvő irániak álltak a háttérben. Ezzel azonban akaratlanul azt az üzenet küldték, hogy az amerikai csapatok válaszreakció nélkül megtámadhatóak.⁹⁶

Bár a csapatkivonás kérdése állandóan napirenden volt, és bár az elnök 1983 szeptemberében érezte a helyzet tarthatatlanságát, Reagan jelentősebb mértékben sem beavatkozni, sem kivonulni nem volt hajlandó. A helyzet további súlyosbodásával is csupán a Libanonban tartózkodó csapatoknak adott valamivel nagyobb szabadkezet önmaguk megvédésére, de feladatuk továbbra is a békefenntartás volt.⁹⁷ Emellett azonban az USA egyre mélyebben keveredett libanoni belpolitikai küzdelembe azzal, hogy amikor a libanoni kormány a palesztin, drúz és szír csapatok elleni harcok során amerikai ágyútámogatást kérték és kaptak. A tengerészgyalogosok biztonsága ennek következtében továbbromlott.⁹⁸ 1983. október 17-én, amikor a grenadai válság már kibontakozóban volt, a Nemzetbiztonsági Tervezőcsoport (*National Security Planning Group* – NSPG) ülésén Caspar Weinberger ismét a tengerészgyalogosok azonnali kivonását és a térségben tartózkodó amerikai hajókon történő állomásoztatását javasolta olyan titkosszolgálati információk alapján, amelyek egy esetleges terrortámadás valószínűségét aggasztóan magasnak minősítették. Az elnök azonban ismét elvetette a kivonulási javaslatot.⁹⁹ A Külügyminisztérium és a Nemzetbiztonsági Tanács által hangoztatott, kivonulás elleni leghatásosabb érv most is megtette hatását, vagyis hogy hogyan is nézne ki, ha az USA egyszerűen megfutamodna.¹⁰⁰ Igaz, az elnök McFarlane és Shultz kérésének, a Szíriával szembeni politika szigorításának sem tett eleget.

Amerikai reakció a terrortámadás után

---

⁹⁴ WEINBERGER 1990, 158. SPIEGEL 1985, 426.

⁹⁵ WILLS 2003, 59.

⁹⁶ WILLS 2003, 56.

⁹⁷ WILLS 2003, 59-60; SPIEGEL 1985, 426; SHULTZ 1993, 222, 225

⁹⁸ WILLS 2003, 59-60; SHULTZ 1993, 222.

⁹⁹ WILLS 2003, 61; SPIEGEL 1985, 427.

¹⁰⁰ WEINBERGER 1990, 160.

Így tehát a tengerészgyalogosok ellen elkövetett, 241 fős veszteséggel járó bombamerénylet nem volt teljesen váratlan, annak híre mégis sokkolta a figyelmüket nagyrészt Grenadának szentelő döntéshozókat. Elsősorban az elnök, de Eagleburger és McFarlane is azonnal a megtorlás mellett foglalt állást. Reagan elnök úgy fogalmazott, hogy a bűnösöknek fizetniük kell, Eagleburger pedig ennél is messzebb ment, azt hangoztatva, hogy tulajdonképpen mindegy kire csap le az USA mindaddig, amíg valakin megtorolja a merényletet. Az október 23-án délután tartott értekezleten már gyanúsított is akadt, bár egyetlen szervezet sem vállalta magára a merényletet. Amerikai titkosszolgálati információk alapján a gyanú Iránra és Szíriára, valamint az általuk támogatott csoportokra terelődött. Ennek hatására fogalmazódott meg a Bekaa-völgyben lévő, iráni támogatást élvező Hezbollah elleni, a libanoni partoknál állomásozó amerikai hajókról indított azonnali rakétatámadás lehetősége. Weinberger és a JCS vezérkar egyes tagjainak érvelése azonban megghiúsította a tervet. Ők úgy vélték, hogy egyes amerikai döntéshozók csupán a saját jóérzésük helyreállítására szolgáló gyakorlatnak tekintették egy olyan helyzetben, amikor nem lehettek teljesen biztosak abban, hogy ki ellen is kellene fellépni. Mi több, sem a jövőbeni terrorizmus megakadályozását nem szolgálta egy ilyen akció. Attól is tartani lehetett, hogy a még mindig meglehetősen kiszolgáltatott pozíciót elfoglaló tengerészgyalogosokat további terrorista támadás veszélyének teszik ki.¹⁰¹

Ezzel szemben egy, a térségben állomásozó amerikai hajókról indított légitámadás gondolata már sokkal pozitívabb fogadtatásra talált Washingtonban, amelynek megtervezésére Reagan utasítást adott a Pentagonnak. Egy esetleges agresszió azonban mind otthon, mind pedig külföldön komoly politikai ellenállásba ütközött. Természetesen a franciák, akiknek libanoni csapatai szintén veszteségeket szenvedtek egy egyidejű terrortámadás következtében, szívesen működtek volna együtt egy válaszcsoport során, és Jordánia sem volt az amerikai megtorlás ellen, feltéve ha az USA hajlandó hosszútávon is a térségben maradni. Ám Egyiptom, Németország és Nagy-Britannia a politikai rendezés fontosságát hangsúlyozta. Mindennél aggasztóbb volt a csökkenő kongresszusi támogatás. A Kongresszus először akkor kezdte felemelni szavát, amikor 1983 májusában a Libanonban tartózkodó tengerészgyalogosok az első katonai veszteségeket elszenvedték, amely a Kongresszus szerint átminősítette a libanoni amerikai jelenlétet. Ha eddig az békefenntartó misszió volt, akkor ezután már harci cselekményben való részvételnek számított, és a háborús felhatalmazási törvény hatálya alá esett.¹⁰² Bár szeptember közepén a Kongresszus 18

---

¹⁰¹ WILLS 2003, 63-4.

¹⁰² WILLS 2004, 61.

hónappal meghosszabbította a libanoni missziót, a színpalak mögött a Reagan-adminisztráció tudtára adták, hogy valójában 3-4 hónapon belül otthon szeretnék látni az amerikai csapatokat. Okóber 23-a után a demokrata képviselők többsége a kivonulást követelte az elnöktől. Sam Gibbons képviselő pedig egyenesen arról beszélt, hogy Libanon nem más, mint „Reagan Vietnámja.”¹⁰³ Végül is a kivonulásról szóló határozat Tip O’Neill házelnök hathatós közbenjárására 153-274 arányban megbukott.

Shultz emlékirataiból tudjuk, hogy a Kongresszussal való problémák és annak különösen a háborús felhatalmazást érintő aspektusa komolyan foglalkoztatta az amerikai vezetést,¹⁰⁴ nem tudni milyen hatással volt mindez a megtorlással kapcsolatos döntésre. Azt azonban tudjuk, hogy a Kongresszussal való problémák ellenére az amerikai vezetés továbbra is indokoltnak tartotta a válaszcsepást. Bár az akcióhoz az elnök aláírta az általános felhatalmazást, a franciákkal való közös támadáshoz tűzparancsot – úgy tűnik – sohasem adott ki. Bár a beavatkozás párti döntéshozók Weinbergert szabotázzsal vádolták, valószínűtlen, hogy egy ilyen méretű szabotázs esetén továbbra is posztján maradhatott volna. Valószínűbb, hogy Reagan nem adta meg a végső felhatalmazást, és szokása szerint mindenkinek igazat adott, majd jól jött neki, hogy Weinberger vitte el a balhét.¹⁰⁵ Abban, hogy az elnök végül lefújta az akciót, a Kongresszuson kívül a Libanonba vezényelt csapatok sebezhetősége és feltehetőleg az a tény is szerepet játszhatott, hogy Grenada mellett az USA nem akart a világ két táján egyidejűleg nagyobb méretű katonai akcióba bonyolódni.

Annak ellenére, hogy még volt egy katonai erő alkalmazását szorgalmazó javaslat, és az elnök továbbra is úgy fogalmazott, hogy nem hajlandó megfutamodni Libanonban, a kivonulás csak idő kérdése volt. Már a Kongresszus republikánus tagjai is a kivonulást szorgalmazták, 1984 januárjában a libanoni kormány teljes mértékben összeomlott, és az amerikaiak elleni szír atrocitásokat megtorló, amerikai hajókról leadott bombázások teljesen hatástalannak bizonyultak. A konszenzus először 1983 decemberében a minisztériumok alsó szintjén született meg, elismerve a május 17-i megállapodás kudarcát, illetve azt, hogy „*a libanoni válság megoldását nem a további vagy a megnövelt amerikai jelenlétben kell keresni.*”¹⁰⁶ Szép sorjában a vezetés is – George Shultz kivételével – belátta, hogy „nincs fény az alagút végén.” A végső ajánlást 1984. február 7-én az elnök és Shultz távollétében fogadta el Nemzetbiztonsági Tanács a kivonulást szorgalmazó Bush alelnök vezetése alatt. Arról, hogy a Külügyminisztériumot leszámítva konszenzus alakult ki a csapatkivonást illetően,

---

¹⁰³ WILLS 2003, 66.

¹⁰⁴ SHULTZ 1993, 225.

¹⁰⁵ WILLS 2003, 73-5; WEINBERGER 1990, 161-2.

Bush alelnök telefonon értesítette a távollévő elnököt. Reagan, akinek az idő múlásával egyre nőttek kétségei a libanoni misszióval kapcsolatban, beosztottjai javaslatát elfogadva hozzájárult a csapatkivonáshoz. Ennek eredményeképpen 1984. február 26-ig az amerikai csapatok elhagyták a közel-keleti országot.¹⁰⁷

Összefoglalás

Mind a grenadai, mind pedig a libanoni amerikai politikát, mint láthattuk, elsősorban a Reagan-adminisztráció kommunizmus-ellenes világképe határozta meg. Grenadán azért avatkozott be, hogy az USA közvetlen szomszédságában lévő szélsőbaloldali Bernard Coard-tól megszabaduljon. A közel-keleten pedig az eredeti elképzelés egy széles antikommunista koalíció megteremtése volt, amelynek előzményeként azonban szükséges volt megteremteni a regionális stabilitást és ezzel együtt Izrael biztonságát. Amíg az amerikai vezetés világnézete nagyrészt helyesnek bizonyult Grenadában, mindaz teljesen alkalmatlan volt az elsősorban regionális alapokon nyugvó közel-keleti konfliktus megoldására. Ennek következtében, míg a Karib-térségben az USA vezető szerepet játszott, addig a Közel-Keleten a helyi konfliktusban résztvevő felek kénye-kedvének volt kiszolgáltatva, és végül mind Izrael, mind pedig Szíria elérte szándékát az USA-val szemben: a libanoni kudarccal az USA csak úgy tudta biztosítani Izrael biztonságát, hogy ismét elsőrangú közel-keleti szövetségesevé tette és nagyméretű fegyverszállítmányokkal támogatta. Szíriának pedig nem kellett kivonulnia Libanonból.

A helyzetértékelés szintén jelentős, de csak másodlagos eleme volt a vállalandó kockázat mértéke. Ebben mindkét esetben fontos szerepet játszott a vietnámi háború árnyéka (valamint Grenada esetében az iráni túszválság is). Grenadán inkább a katonai akció kockázatának csökkentését, Libanonban pedig a valós kockázatok felismerését segítette a vietnámi példa, akár a döntéshozók, akár a Kongresszus részéről merült is fel a hasonlat. Továbbá Grenadán elsősorban politikai kockázattal találta magát szembe Reagan elnök, ami egy majdnem biztos katonai siker tükrében nagy eséllyel előnnyé alakítható, és ezért vállalható volt. Azok a döntéshozók, akik a Libanonban vállalandó hatalmas kockázatot – egy megnyerhetetlen helyzetbe való óvatos belesodródást – hangsúlyozták, kezdetben alulmaradtak a libanoni politika alakításáért folytatott harcban. Ahhoz, hogy álláspontjuk győzedelmeskedjen – vagyis, hogy az USA ne váljon egy aktív háború részesévé és végül kivonuljon – arra volt szükség, hogy hosszú tétovázás után az amerikai vezetés belássa, hogy

---

¹⁰⁶ WILLS 2003, 78; SPIEGEL 1985, 429.

¹⁰⁷ WILLS 2003, 82; SHULTZ 1993, 230-1.

a szovjetellenes ideológia nem működik a közel-keleti konfliktus értelmezésében. Amikor ez megtörtént, a döntéshozók sorra ismerték be a libanoni jelenlét tarthatatlanságát.¹⁰⁸

Végül a várható, illetve az adminisztráción belüli nézeteltérések mértéke befolyásolta a végrehajtó hatalmat ért belföldi és külföldről érkezett kritikáknak tulajdonított fontosságot. A biztos győzelem fényében, illetve a nem túl súlyos döntéshozók közti ellentétek miatt – amelyek az invázió mellett viszonylag hamar kialakuló egyértelmű többség fényében sosem váltak különösen intenzívvé – Grenadában Reaganék szembeszálltak a negatív kongresszusi- és közvéleménnyel. Sőt vállalták a nemzetközi jog megsértéséből fakadó nemzetközi kritikát, és nem tétováztak kivívni leghűségesebb szövetségeseik, Nagy-Britannia haragját sem a Brit Nemzetközösség tagországának megtámadásával. Ezzel szemben a Libanonban folytatandó amerikai politika nemcsak egyre nagyobb kongresszusi ellenállással találkozott, de az adminisztráción belül is súlyos ellentétek feszültek. Ronald Reagan a csapatküldéssel a még radikálisabb politikát követelő héják és a be nem avatkozást szorgalmazó békepártiak között egyensúlyozott, ahol végül a terrortámadás az utóbbiakat igazolta, és a kivonulást eredményezte. Végezetül pedig meg kell említeni, hogy a földrajzi közelség sem volt elhanyagolható: Grenada közelsége miatt mindvégig súlyosabban nyomott a latban. Libanon nemcsak messze volt, de az USA mind a közel-keleti olajkészletekhez való hozzáférést, mind Izrael biztonságát garantálni tudta egy független és erős Libanon nélkül is.

---

¹⁰⁸ SPIEGEL 1985, 400 és 402.

Bibliográfia

- BECK, Robert J. 1993. *The Grenada Invasion. Politics, Law, and Foreign Policy Decisionmaking*. Boulder: Westview Press.
- BROWN, Seyom. 1983. *The Faces of Power: Constancy and Change in the United States Foreign Policy From Truman to Reagan*. New York: Columbia University Press.
- INBAR, Efraim. 1991. „Great Power Mediation: The USA and the May 1983 Israeli-Lebanese Agreement.” *Journal of Peace Research* 28. évf. 1. szám 71-84.
- LAWSON, Fred. 1984. „The Reagan Administration in the Middle East” In: *Merip Reports, No. 128, The Deadly Connection: Reagan and the Middle East*, 27-34.
- MAGYARICS Tamás. 2002. *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- MENGES, Constantine C. 1988. *Inside the National Security Council. The True Story of the Making and Unmaking of Reagan's Foreign Policy*. New York: Simon and Schuster.
- MOLINEU, Harold. 1990. *U.S. Policy Toward Latin America. From Regionalism to Globalism*. Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press.
- PATERSON, Thomas G. 1988. *Meeting the Communist Threat. Truman to Reagan*. New York és Oxford: Oxford University Press.
- RABINOVICH, Itamar. 1985. *The War for Lebanon. 1970-1985*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- REAGAN, Ronald. 1990. *An American Life: The Autobiography*. New York: Simon and Schuster.
- RUBIN, Barry. 1985. „Reagan Administration Policymaking and Central America.” In: Leiken, Robert S. (szerk.) *Central America: Anatomy of Conflict*. New York: Pergamon Press és Carnegie Endowment for International Peace, 299-318.
- SHULTZ, George. 1993. *Turmoil and Triumph. My Years as Secretary of State*. New York: Charles Scribner's Sons.
- SPEAKES, Larry. 1988. *Speaking Out. The Reagan Presidency from Inside the White House*. New York: Charles Scribner's Sons.
- SPIEGEL, Steven L. 1985. *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan*. Chicago és London: University of Chicago Press.
- „U.S. Relations with the USSR. National Security Decision Directive Number 75.” 1999. In: Bailey, Norman A. (szerk.). *The Strategic Plan that Won the Cold War. National Security Decision Directive 75.*: McLean, Virginia: The Potomac Foundation. 27-35.
- VERZTBERGER, Yaacov Y.I. 1998. *Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions*. Stanford: Stanford University Press.
- WATERS, Maurice. 1986. „The Invasion of Grenada, 1983 and the Collapse of Legal Norms.” *Journal of Peace Research* 23. évf 3. szám, 229-46.
- WEINBERGER, Caspar. 1990. *Fighting for Peace: Seven Critical Years in the Pentagon*. New York: Warner Books.
- WILLIAMS, Gary 1997. „Prelude to an Intervention. Grenada 1983.” *Latin American Studies* 29. évf. 1. kötet, 131-69.
- WILLS, David C. 2003. *The First War on Terrorism: Counter-Terrorism Policy during the Reagan Administrations*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc